

SPORT TO‘GARAGIGA TALABALARNING MUNOSABATLARI VA QIZIQISHLARINI SHAKLLANTIRISHNING ASOSIY VOSITALARI

Xamroyev Samijon Salimovich

*pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), Sport turlarini o‘qitish metodikasi kafedrası dotsenti v.b. Navoiy davlat pedagogika instituti.
<https://orsid.org/> 0000-0002-6477-2216*

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etishning ijtimoiy-pedagogik texnologiyalarini takomillashtirish, sport to‘garaklari va klublari faoliyatini maqsadli tashkil etish orqali yoshlarda jismoniy madaniyatni rivojlantirish, sog‘lom turmush tarzini keng tatbiq etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish, talaba-yoshlarda jismoniy tarbiya va sportga qiziqishni oshirishning ijtimoiy-pedagogik tizimini takomillashtirish masalalari muhokama etilgan.

Kalit so‘zlar: metapredmet, antropometrik, to‘garak, texnologiya, innovatsiya, klaster, jismoniy tarbiya, shakl, metod, komponent, vosita, vazifa, mashq, me‘zon, ta‘lim, tarbiya, jarayon, tizim, axloq, iroda, estetik, faoliyat, musobaqa, tanlov, tadbir, omil, daraja, modul.

ОСНОВНЫЕ СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ ОТНОШЕНИЯ И ИНТЕРЕСА УЧАЩИХСЯ К СПОРТИВНОМУ КРУЖКУ

Xamroyev Samijon Salimovich

доктор философии (PhD) по педагогическим наукам, и.о. доцент кафедры методики преподавания спорта Навоийского государственного педагогического института.

Аннотация. В данной статье рассмотрены вопросы совершенствования социально-педагогических технологий содержательной организации досуга учащихся, развития физической культуры у молодежи посредством целенаправленной организации деятельности спортивных кружков и клубов, широкого внедрения здорового образа жизни и дальнейшего развития массового спорта, совершенствования социально-педагогической системы повышения интереса учащихся к физической культуре и спорту.

Ключевые слова: метапредметный, антропометрический, кружок, технология, инновация, кластер, физкультура, форма, метод, компонент, средство, задача, упражнение, критерий, образование, воспитание, процесс, система, мораль, воля, эстетика, деятельность, конкурс, событие, фактор, уровень, модуль.

MAIN MEANS OF FORMING STUDENTS' ATTITUDE AND INTEREST TO SPORTS CLUB

Khamroev Samijon Salimovich

Doctor of Philosophy (PhD) in pedagogical sciences, acting Associate Professor of the Department of Methods of Teaching Sports of the Navoi State Pedagogical Institute.

Abstract. This article discusses the issues of improving the socio-pedagogical technologies of the meaningful organization of students' leisure, the development of physical culture among young people through the purposeful organization of the activities of sports circles and clubs, the widespread introduction of a healthy lifestyle and the further development of mass sports, improving the socio-pedagogical system of increasing students' interest in physical culture and sports.

Keywords: metasubject, anthropometric, circle, technology, innovation, cluster, physical education, form, method, component, means, task, exercise, criterion, education, upbringing, process, system, morality, will, aesthetics, activity, competition, competition, event, factor, level, module.

Jahonda amalga oshirilayotgan qator ijtimoiy islohotlar zamirida xalqning turmush tarzini yaxshilash, aholining barcha qatlamlarida ma‘nan va jismonan sog‘lom muhitni yaratish, o‘sib kelayotgan yosh avlodning salomatligini mustahkamlash g‘oyasi yotibdi. Shu bois ayni paytda jismoniy tarbiya va sportga e‘tibor davlatlar ahamiyatiga molik muhim ijtimoiy-siyosiy vazifaga aylangan.

Sport nafaqat jismoniy va ma‘naviy sog‘lomlik asosi, balki hayotga katta umid bilan kirib kelayotgan yoshlarni turli zararli yot g‘oya va odatlardan asrash, ularga o‘z qobiliyati va

iste'dodlarini to'la ro'yobga chiqarish vositasi hamdir.

Ayniqsa, talabalarining bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishning ijtimoiy-pedagogik texnologiyalarini takomillashtirish, sport to'garaklari va klublari faoliyatini maqsadli tashkil etish orqali yoshlarda jismoniy madaniyatni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Dunyoda sog'lomlashtiruvchi ta'lim texnologiyalari asosida talabalarining valeologik madaniyatini rivojlantirish, darsdan tashqari mashg'ulotlarda sport o'yinlari vositasida jismoniy sifatlarni shakllantirishning innovatsion texnologiyalarini ishlab chiqish, sport to'garaklarini tashkil etishning interaktiv modellarini takomillashtirishga doir qator ilmiy izlanishlar olib borilmoqda.

Ayniqsa, talaba-yoshlarda jismoniy tarbiya va sportga qiziqishni shakllantirishda uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash, sport to'garaklarini tashkil etishga qo'yiladigan valeologik va psixopedagogik talablarni takomillashtirish, to'garak mashg'ulotlarini loyihalash va rejalashtirishning texnologik asoslarini konstruktiv imkoniyatlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, klasterli va genderli yondashuv asosida sport to'garaklari faoliyatini tashkil etishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish, madaniyatshunoslikka doir va kompetensiyaviy yondashuvlarga ustuvorlik berish asosida talabalarining jismoniy madaniyatini rivojlantirishning didaktik tizimini ishlab chiqish alohida dolzarflik kasb etadi.

Mamlakatimizda jismoniy tarbiya va sport sohasida davlat tizimini tubdan takomillashtirish, sog'lom turmush tarzini keng tatbiq etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish, talaba-yoshlarda jismoniy tarbiya va sportga qiziqishni oshirishning ijtimoiy-pedagogik tizimini takomillashtirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu esa, talabalarda jismoniy madaniyatni rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari, sport to'garaklari orqali talabalarining jismoniy madaniyatini rivojlantirish omillari, mezonlari va ko'rsatkichlarini aniqlashtirish, pedagogik modelini takomillashtirishni taqozo etadi.

Mamlakatimizda jismoniy tarbiya darslari, mashg'ulotlari, sport maktablari va to'garaklari faoliyatini tubdan yangilash, o'quv jarayoniga samarali pedagogik texnologiyalarni joriy etish, pedagogik faoliyat uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan islohotlar bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilari faoliyati mazmuni va diapozonini oshirishga xizmat qilmoqda.[1; 272-b]

O'zbekiston Respublikasining 2015 yil 4 sentyabrdagi O'RQ-394-son "Jismoniy tarbiya va sport to'garisida" Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-son "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'garisida", 2018 yil 5 martdagi PF-5368-son "Jismoniy tarbiya va sport sohasida davlat tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'garisida", 2020 yil 30 oktyabrdagi PF-6099-son "Sog'lom turmush tarzini keng tatbiq etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'garisida", 2020 yil 24 yanvardagi PF-5924-son "O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to'garisida" farmonlari, 2017 yil 3 iyundagi PQ-3031-son "Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora tadbirlari to'garisida", shuningdek O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 29 yanvardagi 65-son "O'zbekistonda sog'lom turmush tarzini keng targ'ib qilish va aholini jismoniy tarbiya va ommaviy sportga jalb etish to'garisida", 2019 yil 13 fevraldagi 118-son "2019-2023 yillar davrida O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va ommaviy sportni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'garisida" qarorlarida, "O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni 2025 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi"da hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda muayyan darajada xizmat qiladi.[2]

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan so'ng huquqiy demokratik davlat, kuchli fuqarolik jamiyati barpo etishga, erkin, iqtisodiy bozor munosabatlari va xususiy mulkchilikka asoslangan iqtisodiyotni rivojlantirishga, xalqning osoyishta va farovon hayot kechirishi uchun zarur imkoniyatlar, shart-sharoitlar yaratishga, xalqaro maydonda O'zbekistonning yuqori mavqeini egallashiga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Bu borada mamlakatimizda amalga oshirilayotgan qator islohotlar zamirida xalqning turmush tarzini yaxshilash, aholining barcha qatlamlarida ma'nan va jismonan sog'lom muhitni yaratish, salomatlikni mustahkamlash g'oyasi yotibdi.

Biz ushbu yuqorida keltirilgan masalalarga echim topishda quyidagini maqsad qilib belgilab oldik, ya'ni sport to'garaklari orqali talabalarining jismoniy madaniyatini rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish.

Va bu asosda quyida keltirilgan vazifalar belgilab olindi:

talabalarda jismoniy madaniyatni rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlarini aniqlashtirish;

innovatsion yondashuv asosida sport to'garaklarining talabalarda jismoniy madaniyatni rivojlantirish imkoniyatlarini ochib berish;

sport to'garaklari orqali talabalarining jismoniy madaniyatini rivojlantirish modelini ishlab chiqish; kompetensiyaviy yondashuv asosida sport to'garaklari vositasida talabalarining jismoniy madaniyatini rivojlantirish mezonlari va ko'rsatkichlarini aniqlash va samaradorligini baholash.

Masalaning tub mohiyatini yoritib berish asnosida quyidagi ilmiy g'oyalarni ilgari surish, yuqorida keltirilgan mulohazalarga echim topishda amaliy ahamiyat kasb etadi:

talabalarining jismoniy madaniyatini rivojlantirishning ergonopedagogik xususiyatlari muntazam mashq qilish orqali ta'lim oluvchilarning shaxsiy kamolotga erishishga yo'naltirish, uzluksiz o'z-o'zini anglash orqali jismoniy sifatlarni egallash, irodalilik, mehnatsevarlik, jasurlik kabi tayanch ma'naviy kompetensiyalarni o'zlashtirish jarayonining motivatsion va kognitiv komponentlar bilan regulativlik darajasini bevosita hisobga olish orqali aniqlashtirish;

sport to'garaklarining talabalarda jismoniy madaniyatni rivojlantirishning ma'naviy-axloqiy, estetik potentsiali faoliyatga doir, aksiologik, psixoterapevtik, vegetativ yondashuvlar bo'yicha ta'lim oluvchilarning qadriyatli yo'nalganligini aniqlash orqali mashg'ulotlarni differensial tarzda tashkil etishning ehtiyojga asoslangan ichki motivatsiyani barqarorlashtirishga doir pedagogik mexanizmini kengaytirish orqali takomillashtirish;

sport to'garaklari orqali talabalarining jismoniy madaniyatini rivojlantirish modelining tashkiliy-pedagogik komponenti tayanch, variativ, mustaqil faoliyat kabi tarkibiy qismlarga asoslangan nazariy-metodik bilimlarni maxsus, metapredmetli, sport-sog'lomlashtiruvchi modulli mashg'ulotlar jarayonida tarkib toptirishning didaktik-adaptiv algoritmini ishlab chiqish orqali takomillashtirish;

sport to'garaklari vositasida talabalarining jismoniy madaniyatini rivojlantirish ishtirokchilarning jismoniy tayyorgarligidagi ijobiy o'zgarishlar, fanga doir kognitiv, qadriyatli-mazmunli, informatsion kompetensiyalar bilan bog'liq ko'rsatkichlar antropometrik testlar, funksional sinov, jismoniy tayyorgarlik testlari kabi baholash usullarini muntazamlilik va takroriylik dinamikasini ta'minlash orqali takomillashtirish.

Respublikamiz oliy ta'lim muassasalarida o'sib kelayotgan yosh avlodni jismoniy tarbiyalash va ularni sport tayyorgarligiga yo'naltirish uchun hukumatimiz tomonidan keng imkoniyatlar va ulkan g'amxo'rlik yaratilgan.

Inson hayotining dastlabki ikki o'n yilligi, ularning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim davr hisoblanadi. Shuningdek, bu davrda ular organizmning salomatligiga ham mustahkam asos qo'yiladi. Ammo bu paytda yoshlar bo'lajak kasb talablarini bajarish uchun butun vaqtlarini bag'ishlaydi, o'qishga mukkasidan ketadi. Tabiiyki, bunday holatlar talabalarni kam harakatlilikka olib keladi. Uning natijasida talabaning organizmida turli xil kasalliklarning dastlabki belgilari paydo bo'ladi, organizmni tashqi muhit ta'siriga qarshilik ko'rsatishi (immunitet) pasayadi, yuqori nafas yo'llarining yallig'lanishi ortib boradi. Kasalliklardan xalos bo'lish muddati cho'zilib, uning asoratlari keyingi yillar davomida kuchayib boradi. Bu holat, ayniqsa, talaba qizlarda yanada og'irroq oqibatlariga olib kelishi mumkin. Qizlarning kelajakda turmush qurib, ona bo'lishi uchun monelik qiladigan, tug'ishni qiyinlashtiruvchi salbiy vaziyatlar ortib boradi. Bunday noxush holatlarning oldini olishda jismoniy madaniyat va sport mashg'ulotlari eng ta'sirchan vosita hisoblanadi. Ular talabalar organizmiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, uning markaziy asab, nafas olish, yurak qon-tomir, ovqat hazm qilish, ichki sekretsiya bezlari hamda harakat-tayanch tizimlari ish faoliyatini mislsiz darajada yaxshilanishiga olib keladi. Bunday mashq qilgan odam organizmi har qanday qiyinchiliklarni engishga qodir bo'ladi, muhim hayotiy maqsadlarni o'z oldiga qo'yish, ularni amalga oshirishga harakat qilishni ta'minlab, haqiqiy inson hayotini ma'no-maqsadini tushunishga olib keladi.

Ta'lim-tarbiya jarayoniga texnologik yondashuv masalasiga alohida e'tibor qaratilishi, texnologik yondashuvning eng asosiy afzalliklari kutiladigan natijalarning oldindan belgilanishi, ana shu natijalarga asoslangan holda, o'quv maqsadining belgilab olinishi, o'z navbatida ta'lim maqsadini o'quv vazifalarga aylantirilishi, ta'lim shakl, metod va vositalarini to'g'ri tanlab olinishi, o'qituvchi va ta'lim oluvchi faoliyati bosqichlarining alohida-alohida loyihalab olinishini tashkil etadi.[3]

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori davlat ta'lim muassasalari huzurida sport klublarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risidagi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining

“Jismoniy tarbiya va sport sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2018-yil 5-martdagi PF-5368-son Farmoni ijrosini ta‘minlash hamda talaba yoshlar va talabalarning jismoniy tarbiya va sport bilan muntazam shug‘ullanishi tizimini takomillashtirish, iste‘dodli yoshlarni saralab olish va sport turlari bo‘yicha milliy terma jamoalar zaxirasini shakllantirish, shuningdek, sportchilarni tibbiy ta‘minlash ishlarini tashkil etish, sport klublarini samarali tashkil etish maqsadida Vazirlar Mahkamasi qaroriga muvofiq qo‘yidagi vazifalar belgilangan:

talabalar o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini shakllantirish hamda jismoniy tarbiya va sportni keng targ‘ib qilish, ularning muntazam ravishda jismoniy tarbiya bilan shug‘ullanishlari uchun shart-sharoitlar yaratish;

talabalar o‘rtasida sport turlari bo‘yicha jamoalar tashkil etish, ular o‘rtasida turli sport musobaqalari va ommaviy jismoniy tarbiya tadbirlarini, xususan, “talabalar ligasi” tashkil etish orqali iste‘dodli yosh sportchilarni aniqlash;

oliy ta‘lim muassasalarida - iste‘dodli yoshlarni saralab olish (seleksiya) va sport turlari bo‘yicha milliy terma jamoalar hamda respublika oliy sport mahorati maktablari sport zaxirasini shakllantirish, shuningdek, sport musobaqalarida ishtirok etish uchun sport turlari bo‘yicha haftasiga kamida 6 soatdan sport to‘garaklari mashg‘ulotlarini tashkil etish hamda jismoniy tarbiya va sport to‘garaklarini o‘tkazish uchun malakali trenerlar va mutaxassislarni jalb etish, shuningdek, ilg‘or tajribani joriy qilish ko‘zda tutilgan.

Xulosa sifatida aytadigan bo‘lsak, talabalarning sportga bo‘lgan munosabati, ularning ushbu faoliyat turiga qiziqishlarini o‘rganish talabalar o‘rtasida sport mashg‘ulotlarini yanada aniqroq tashkil etishga, ularni tizimli jismoniy mashqlarga jalb qilish bo‘yicha ishlarni malakali ravishda olib borilishiga va o‘z salomatligiga ongli munosabatni shakllantirishga yordam beradi. Talabalarining sportning ayrim turlariga bo‘lgan qiziqishlari va ehtiyojlariga tayanish talabalarni turli sport turlari atrofida birlashib, sport musobaqalarida ishtirok etishga yordam beradi deb taxmin qilish mumkin.

Xullas, mamlakatimizdagi jismoniy madaniyat va sport to‘garaklarini rivojlantirish imkoniyatlari jahon tajribalariga tayangan holda tashkil etish mamlakat taraqqiyotini ta‘minlashda mustahkam zamin yaratadi.

Talabalarga sport to‘garaklari orqali jismoniy madaniyat rivojlantirish har bir ta‘lim muassasasini oldiga qo‘ygan maqsadlardan biri. Jismoniy madaniyat - bu inson sog‘lig‘ini mustahkamlash, uning jismoniy qobiliyatlari, sport yutuqlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan jamiyat, umumiy madaniyatning bir qismidir.

Madaniyatning bu sohasi har tomonlama rivojlangan shaxs shakllanadigan, jismoniy va ma‘naviy sog‘liqning negizlariga asos soladi. Dunyo miqyosida jismoniy tarbiyaga qaratilgan e‘tibor jismoniy tarbiya tizimini yaratishga mamlakatlar o‘rtasidagi taraqqiyotining asosini tashkil etadi.

Foydalangan adabiyotlar ro‘yxati

1. Raxmatov O.U. Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarida milliy sport turlari asosida amaliy kompetentlikni rivojlantirishning dolzarb masalalari. Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari №3(3) 2023. SCIENCEPROBLEMS.UZ

2. Xamroyev S.S. “Sport to‘garaklari orqali o‘quvchilarning jismoniy madaniyatini rivojlantirish”. Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. Samarqand-2022 y.

3. Frolov S.F. Sotsiologiya. Sotrudnichestvo i konflikti. – M.: 1997. Yurist, - 240 s. ISBN 5 -7357-0198-3. <https://ru.wikipedia.org/wiki>